

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

THE ESSENCE AND THE STRUCTURE OF THE FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS' READINESS TO INNOVATIVE PROFESSIONAL ACTIVITY

У статті висвітлено, що ключова роль у сучасному освітньому процесі закладів загальної середньої освіти належить діяльності вчителя фізичної культури, тому великого значення набуває модернізація професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти. Визначено, що дослідженню підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту в закладах вищої освіти присвячено низку праць. Але невирішеною проблемою залишається визначення сутності і структури підготовки майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної діяльності. Метою статті є визначення сутності і структури підготовки майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної діяльності. Відповідно до зазначеної мети уточнено поняття «готовність майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної професійної діяльності» як складне інтегроване особистісне утворення, яке полягає в оволодінні майбутніми вчителями фізичної культури знаннями інноваційних видів рухової активності, прийомами й методами їх виконання та використанні у професійній діяльності, забезпечує реалізацію інноваційної педагогічної діяльності та є підґрунтям для подальшої творчої самореалізації та професійного самовдосконалення. Визначено, що структура готовності майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної професійної діяльності розглядається як сукупність взаємопов'язаних складників: теоретико-практичного (оволодіння знаннями інноваційних видів рухової активності та прийомами й методами їх виконання), методичного (оволодіння знаннями про технології навчання інноваційних видів рухової активності та прийомами й методами їх використання у професійній діяльності) та індивідуально-особистісного (наявність психологічних якостей, необхідних для вчителя фізичної культури щодо провадження інноваційної професійної діяльності та його подальшої творчої самореалізації і професійного самовдосконалення).

Ключові слова: майбутні учителі фізичної культури, інноваційна діяльність, структура готовності.

The article shows that the activities of physical education teacher plays key role in the modern educational process in institutions of general secondary education, so it is important to modernize the professional training of future physical education teachers in higher education institutions. It is determined that a number of scientific works are devoted to the research of future physical education and sports specialists' training in higher education institutions.

But the problem of the defining the essence and structure of the future physical education teachers' training for the innovative activity remains to be solved. The purpose of the article is to determine the essence and the structure of future physical education teachers' training for innovative professional activity.

Pursuant to the stated purpose, it has been clarified the meaning of "future physical education teachers' readiness to innovate professional activity" notion as a complex integrated personal formation, which consists in mastering the knowledge of innovative types of motor activity, techniques and methods of their usage in professional activity, and also ensures the implementation of innovative pedagogical activities and is the basis for further creative self-realization and professional self-improvement.

It has been determined that the structure of the future physical education teachers' readiness to innovative professional activity is considered as a set of interconnected components: theoretical and practical (mastering the knowledge of innovative types of motor activity and techniques and methods of their implementation), methodical (mastering the knowledge of the teaching technologies relating to the learning of innovative types of motor activity and techniques and methods of their usage in professional activity) and individual-personal (psychological qualities necessary for the physical education teacher in the process of innovative activities implementation and subsequent creative self-realization and professional self-improvement).

Key words: future physical education teacher, innovative activity, readiness structure.

УДК 378.147:[37.091.12.011.3-051:796]:001.895
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-18-1-14>

Балашов Д.І.,
канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри теорії
і методики фізичної культури
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Ключова роль у сучасному освітньому процесі закладів загальної середньої освіти належить діяльності вчителя фізичної культури, котрий має досконало володіти фундаментальними і спеціальними знаннями й уміннями, практичними навичками, інноваційним мисленням, активно здійснювати організаційну і просвітницьку роботу в напрямі здорового способу життя. Тому з метою опанування студентами комплексом необхідних фахових компетентностей у галузі фізичної культури і спорту, формування в них таких професійних інтересів, мотивів і ціннісних орієнтацій, які ефек-

тивно спрямовують до інноваційної професійної діяльності, великого значення набуває модернізація професійної підготовки вчителів фізичної культури в закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Основні теоретичні засади підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту в закладах вищої освіти досліджували О. Ажиппо, П. Джуринський, Л. Сущенко, О. Тимошенко, Б. Шиян та ін.

За визначенням Л. Сущенко, поняття «професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання» означає процес, що «характеризує технологічно обґрунтовані засади вищих навчаль-

них закладів країни щодо надання особистості такого рівня професіоналізму, завдяки якому вона стане конкурентоспроможною на ринку праці, самостійно організовуватиме фізичне виховання різних верств населення регіону й успішно працюватиме в усіх ланках спортивного руху» [10, с. 23].

У педагогічних дослідженнях Б. Шияна визначено, що одним із важливих складників професійної підготовки фахівців фізичної культури є формування їхніх педагогічних умінь і навичок. Ступінь оволодіння професійними навичками значною мірою визначає професійну компетентність педагога, його успіх в освітній діяльності та є одним із провідних критеріїв оцінки якості підготовки [8, с. 49–52].

І. Гринченко розглядає майбутнього учителя фізичної культури як особистість, яка вмотивовано здобуває кваліфікацію відповідно до певного освітньо-кваліфікаційного рівня у процесі спеціально організованої освітньої діяльності в умовах упровадження сучасних педагогічних технологій у вищих навчальних закладах для забезпечення в подальшій професійній діяльності здорового способу життя школярів [3, с. 103–107]. Відповідно, професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури розглядається як процес, що відображає наукові і методичні заходи у закладах вищої освіти і спрямований на формування упродовж всього періоду навчання готовності студентів до професійної діяльності в закладах загальної середньої освіти з урахуванням сучасних вимог до уроку фізичної культури.

Д. Мельничук характеризує фахову підготовку майбутніх учителів фізичної культури у вищій школі як процес становлення їх особистості, формування загальної і професійної культури, компетентності, які є фактором успішної діяльності шкільного учителя [5].

Отже, проведений аналіз поняття «професійна підготовка в галузі фізичної культури і спорту» виявив такі основні підходи до розуміння зазначеного поняття: процес забезпечення якісно нового рівня професійно орієнтованої підготовки у закладах вищої освіти; значущий компонент структури особистості та професійної діяльності майбутнього фахівця; інтегративна якісна характеристика фахівця, що є складною динамічною системою професійно важливих якостей особистості, які визначають успішність виконання професійних обов'язків.

На основі аналізу сучасних наукових джерел розглядаємо професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури як неперервний процес набуття студентами необхідного рівня компетентностей, розвиток професійно і соціально значущих якостей, формування ціннісних орієнтацій і первинного досвіду діяльності, що забезпечує готовність до виконання професійної діяльності.

У психолого-педагогічній літературі для характеристики здатності людини до певної діяльності користуються поняттям «готовність».

М. Дьяченко, Л. Кандилович [4, с. 64] поняття «готовність» визначають як якісний показник саморегуляції особистості на фізіологічному, психологічному, соціальному рівнях проходження процесів, якими визначається поведінка людини.

Д. Воронін розглядає професійну готовність «як інтегративне стійке утворення, що виявляється на основі сформованості потреб і здібностей та характеризується соціально нормативним рівнем суспільних відносин у системі функцій індивіда, що визначає його ставлення до діяльності та її результативність» [1, с. 24–25].

Готовність майбутніх фахівців фізичної культури до професійної діяльності характеризується вченими як цілісний прояв особистості, комплекс необхідних знань, умінь і здібностей, результат професійної освіти та виховання, соціальної зрілості особистості, а компонентами виділяють психологічну, науково-теоретичну, практичну, фізичну й психофізичну готовність [6, с. 245]. У роботі Д. Вороніна [1, с. 24–25] зазначено, що готовність учителів фізичного виховання до професійної діяльності є системним утворенням, яке характеризується психологічною, науково-теоретичною, практичною, фізичною та психофізіологічною готовністю.

У структурі готовності вчителя фізичного виховання до професійної діяльності Н. Степанченко виділяє такі компоненти: 1) мотиваційно-ціннісний компонент характеризує спрямованість, мотиви, потреби в навчанні, ціннісні орієнтації вчителя; 2) когнітивно-педагогічний компонент охоплює знання предмета (фізичної культури), психолого-педагогічних і методичних засад його викладання, що становить інтелектуальну основу роботи вчителя; 3) конструювально-проектувальний компонент включає аналіз, синтез, цілепокладання, структурування, корекцію, контроль та аналіз перспектив вивчення різних дисциплін кожного з циклів підготовки вчителя фізичної культури; 4) організаційно-управлінський компонент готовності охоплює здатність і готовність учителя фізичної культури належним чином організувати освітній процес, управляти цим процесом і стежити за його ефективністю, вчасно виявляючи недоліки в організації фізичного виховання, виправляти їх; 5) операційно-технологічний компонент готовності вчителя фізичної культури характеризує психолого-педагогічні вміння та навички щодо викладання предмета «Фізична культура», що забезпечують послідовне й оптимальне розв'язання завдань фізичного виховання учнів; 6) аналітико-рефлексивний компонент компетентності вчителя фізичної культури характеризує самоусвідомлення, самоконтроль, самооцінку вчителя [9, с. 346].

Отже, професійна готовність учителя фізичної культури характеризується досить складним змістом та структурою, а професіограма вчителя фізичної культури включає: властивості та характеристику особистості вчителя; психолого-педагогічну, спеціальну та методичну підготовку; вимоги до професійної культури. Ці компоненти тісно взаємопов'язані й утворюють цілісну модель діяльності фахівця [2, с. 84–93].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідженню підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту в закладах вищої освіти присвячено низку праць. Але не вирішеною проблемою залишається визначення сутності і структури підготовки майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної діяльності.

Метою статті є визначення сутності і структури підготовки майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Проведений аналіз досліджень і публікацій показує, що підготовка майбутнього фахівця в педагогічному університеті є невід'ємним складником комплексного формування професійної готовності. Поняття «готовність майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної професійної діяльності» розглядаємо як складне інтегроване особистісне утворення, що забезпечує поточну реалізацію інноваційної педагогічної діяльності, є підґрунтям для подальшої творчої самореалізації та професійного самовдосконалення і полягає в оволодінні спеціальними знаннями у галузі фізичної культури, знанням інноваційних видів рухової активності, прийомами й методами їх виконання й використання у професійній діяльності, відповідними уміннями та передбачає наявність відповідних психологічних якостей вчителя фізичної культури для використання інновацій.

Сутність готовності майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної професійної діяльності проявляється у тріаді складників: теоретико-практичного, методичного та індивідуально-особистісного.

Беззаперечно, майбутній учитель фізичної культури має здобути фундаментальну підготовку у галузі фізичної культури і спорту. У фундаментальних працях з питань підготовки майбутніх учителів фізичної культури підкреслюється, що вивчення студентами закладів вищої освіти будь-якого курсу дисципліни має оптимально поєднуватися з потребами майбутньої професійної діяльності та забезпечувати підготовку компетентних кадрів. Отже, формування міцної системи знань з теоретичних основ галузі фізичної культури і спорту та навичок і вмінь їх застосування становить суть *теоретико-практичного складника*.

Для формування *методичного складника* готовності майбутнього вчителя фізичної культури

потрібно передбачити ґрунтовну методичну підготовку. Це передбачає необхідність забезпечити теоретичну й практичну підготовку студентів до інноваційної професійної діяльності з проведення занять із використанням сучасних видів рухової активності, прийомів і методів їх виконання у професійній діяльності, а також сприяння формуванню у студентів творчого світогляду та вихованню педагогічного мислення.

Методичний складник професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури містить одне з головних завдань вивчення дисциплін галузі фізичної культури і спорту та визначає якість майбутньої інноваційної професійної діяльності вчителя фізичної культури.

Суттєве значення для ефективного формування основ професіоналізму вчителя фізичної культури має *індивідуально-особистісний складник* професійної готовності. Цей компонент реалізується через стиль діяльності, властивий конкретному вчителю фізичної культури. Серед пріоритетних якостей особистості педагога О. Мосіюк [6, с. 181–184] визначає «гнучкість та варіативність мислення, здатність долати стереотипи та приймати радикальні рішення, готовність до змін (інколи радикальних) у професійній діяльності, відкритість внутрішнього світу, цілеспрямованість, самостійність у вирішенні будь-яких питань, комунікативність, ініціативність та витримку». Індивідуально-особистісний складник реалізується також через індивідуальні педагогічні здібності майбутнього вчителя фізичної культури організовувати власний тренувальний процес.

Отже, структура готовності майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної професійної діяльності розглядається нами як сукупність взаємопов'язаних складників: теоретико-практичного, методичного та індивідуально-особистісного. Інноваційна професійна діяльність майбутніх учителів фізичної культури можлива за умови різноманітності змісту, форм і засобів діяльності та водночас їх оптимального поєднання. Це потребує розробки моделі відповідної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної професійної діяльності.

Висновки. На підставі аналізу понять «готовність до професійної діяльності», тенденцій розвитку поняття «готовність», що пов'язані з інноваційними парадигмами освіти, було уточнено поняття «готовність майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної професійної діяльності» як складне інтегроване особистісне утворення, яке полягає в оволодінні майбутніми вчителями фізичної культури знаннями інноваційних видів рухової активності, прийомами й методами їх виконання та використання у професійній діяльності, забезпечує реалізацію інноваційної педагогічної діяльності та є підґрунтям для подальшої

творчої самореалізації та професійного самовдосконалення.

Структура готовності майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної професійної діяльності розглядається нами як сукупність взаємопов'язаних складників: теоретико-практичного (оволодіння знаннями інноваційних видів рухової активності та прийомами й методами їх виконання), методичного (оволодіння знаннями про технології навчання інноваційних видів рухової активності та прийомами й методами їх використання у професійній діяльності) та індивідуально-особистісного (наявність психологічних якостей, необхідних для вчителя фізичної культури щодо провадження інноваційної професійної діяльності та його подальшої творчої самореалізації і професійного самовдосконалення).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Воронін Д. Питання готовності вчителів фізичної культури до професійної діяльності. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : зб. наук. праць. 2011. № 2 (14). С. 24–25.
2. Гринченко І.Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в нових умовах. *Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис*. Додаток 3. Т. VII. Тематичний випуск : *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. Київ : Гнозис, 2011. С. 84–93.
3. Гринченко І.Б. Сучасні напрями впровадження інновацій в професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Житомирського державного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2012. Вип. 64. С. 103–107.
4. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологические проблемы готовности к деятельности. Минск : Изд-во БГУ, 1976. 176 с.
5. Мельничук Д., Бойко Д. Особливості формування професійної майстерності майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/9147/1/Статт.pdf>.
6. Мосіюк О. Модель інноваційного процесу педагога. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2012. № 66. С. 181–184.
7. Окса М.М. Генеза вивчення загальнопедагогічних дисциплін у вузах України в ХХ столітті : монографія. Мелітополь : МДПУ, 2004. 313 с.
8. Сидорук А.В., Маковецька Н.В. Аналіз стану підготовки майбутніх фахівців фізичної культури до анімаційної діяльності. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. III (28), Issue: 55. С. 49–52.
9. Степанченко Н.І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Луцьк, 2017. 629 с.
10. Сущенко Л.П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Київ, 2003. 46 с.